

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

In II. III. IV. Præceptum De Juramentis, Votis, Observatione Festorum, & Jejuniorum, ac obligatione Pietatis & Observantiæ erga Majores: Charitate & Misericordia erga proximum. Pars III.

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Caput V. De Obligatione Pietatis & Observantiæ erga Maiores.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60022)

est, grave jugum conscientis fidelium iniectum
 Alterum: in dubio Prælatos in dispensando non
 debere esse scrupulosos & difficiles ob eandem ra-
 tionem. Sanch. l. 8. de matr. disp. 2. Laym. cit.
 683. in fine. Ultimum: Confessarii poenitentes, non
 nimis urgeant, si rationem vel causam sibi valde
 probabilem afferant, ac non jejunent, vel in Quo-
 dragesima tantum bis vel ter in septimana jejunent,
 ne alioquin vel omnino non jejunent; vel ob con-
 scientiam non jejunando gravius peccent, qui alio-
 quin sine culpa saltem mortali fuissent. Cajet. de
 jejunium. Quoad tertium Laym. cit. n. 6. qui re-
 dit à Pio IV. concessum esse privilegium Societati
 JESU ad dispensandum cum iis in his partibus, quæ
 ad jejunium totâ Quadragesimâ adduci non possunt,
 ut nimirum aliquoties saltem ter in septimana
 jejunare sufficiat. Hæc de jejunio dicta sufficiant
 ad honorem Christi, qui Quadraginta diebus &
 noctibus jejunavit in deserto.

CAPUT V.
IN QUARTUM PRÆCEPTUM
DECALOGI.

De Obligatione Pietatis, & obli-
vantiæ erga MAJORES.

Absolutis tandem DEI Gratiâ tribus prioribus
 Decalogi Præceptis, quæ dicuntur primæ Ta-
 bulæ, & ordinant hominem ad Deum in Sanctitate

per actus virtutum Theologicarum Fidei, Spei, Charitatis, & Religionis: progredimur nunc ad Præcepta secundæ Tabulæ ordinantia hominem ad proximum *in Justitia*: latè sumendo justitiam, prout etiam comprehendit non tantum pietatem, & observantiam ergo Majores, sed etiam Charitatem erga Proximum. Mereretur quidem hæc materia proprium Titulum seu *Tractatum*: quia tamen supra in primo præcepto agentes de Charitate, & odio DEI, jam statim etiam egimus de odio & inimicitia Proximi; ac de scandalo & annexis acturi sumus Tractatu V. ideo ob majorem horum opusculorum uniformitatem, reliquam hujus quarti præcepti materiam sub hoc tertio Tractatu per duo sequentia Capita breviter explicare libuit.

TEXTUS.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus DEUS tuus dabit tibi. Exod. 20.

EXPLICATIO.

I. **P**Ræceptum hoc: *Honora Patrem &c.* formaliter & in terminis quidem affirmativum est, debitum honorem, & cultum præcipiens exhiberi parentibus: virtualiter verò, & implicite simul negativum est: quasi dicat: *Non inhonorabis Patrem tuum, & Matrem tuam*; prohibens scilicet omnem irreverentiam, vel injuriam parentibus irrogandam.

Mm 5

II. No.

2 II. Nomen *Patris* in S. Scriptura tripliciter accipitur. 1. Propriè significat Parentes, qui secundum carnem genuerunt, 2. Suppletive *Pater* significat eos, qui in parentum jus locum, & officium erga filios succedunt, ut adoptantes, patrini, Tutores, Curatores. 3. Similitudinariè Patres dicuntur, qui se respectu nostri quoad aliquid per modum parentum habent, utpote aut ratione ætatis, ut senes omnes 1. Timoth. 5, *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem: Juvenes ut fratres: anus ut Matres: Juvenulus ut Jovores in omni castitate*: Aut ratione generis, vel gentis: ut avi, proavi, abavi, ac primi gentis. Ut Exodi 3. *Dominus DEUS Patrum vestrorum apparuit mihi, DEUS Abraham, DEUS, Isaac, & DEUS Jacob*. Ubi Patres appellantur remotissimi: aut ratione spiritualis doctrinæ, vel educationis: 1. ad Corinth. 4. *Si decem millia Pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres: nam in Christo JESU per Evangelium ego vos genui*: Aut ratione potestatis; quo modo olim Reges & Principes vocati sunt Patres: etiam in Scriptura 4. Reg. 5. Naamon Syrus Princeps militiæ vocatur à suis Pater: sic quoque apud Romanos dicitur Hi sunt Patres conscripti.

3 III. Quoniam omnia Præcepta Decalogi primo principio & ultimo fine habeant Charitatem, ex illo enim magno mandato: *Diliges Dominum Deum tuum &c.* & altero: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*, tanquam ex principio conclusiones inferuntur omnia Præcepta Decalogi

logi primæ, & secundæ Tabulæ, ut intuenti patet; omniumque Præceptorum finis est, ut eorum observatione homo conjunctus maneat Deo ultimo fini suo per Charitatem, & Gratiâ, ut in primo præcepto explicatum est. Specialiter tamen Præcepta primæ Tabulæ ordinant hominem ad Deum *in Sanctitate*, scilicet per virtutes Theologicas, Fidem, Spem, ac Charitatem, & virtutum moralium præstantissimam Religionem, Deo cultum debitum exhibendo: præcepta verò secundæ Tabulæ ordinant hominem ad proximum *in Justitia*, dirigendo nimirum hominem ad reddendum cuilibet, quod suum est.

IV. Justitia virtus reddens unicuique, quod suum est, duplex est: una perfecta reddens alteri suum secundum æqualitatem exigentiæ debiti, & hæc habetur respectu proximi, ut nobis æqualis; spectatq; ad sequentia Præcepta. Altera imperfecta, reddens etiam alteri, quod suum est, sed non secundum æqualitatem exigentiæ debiti, sed pro facultate debitoris. Nam juxta sapientis dicta: *Deo, & Majoribus nemo par reddere potest.* Et hujus sunt quatuor species, seu virtutes annexæ justitiæ. *Religio*, virtus inclinans ad Deo debitum suum cultum reddendum: & hanc dirigunt tria priora præcepta primæ Tabulæ. 2. *Pietas*, virtus, qua Parentibus principaliter, aliisque Majoribus carnalibus debitum cultum, honorem, obsequiumque impendimus. 3. *Observantia*, virtus, qua Superioribus potestatem super nos habentibus debitum pro ratione superioritatis cultum obsequiumque impen-

pen-

pendimus. 4. *Gratitudo*, virtus, qua Benefactoribus pro acceptis beneficiis grati sumus; & cultum exhibemus, puta beneficia agnoscendo, laudando, & cum possumus etiam recompensando. Et hæc omnia comprehenduntur hoc quarto Præcepto. Et hinc brevis esto

RESOLUTIO.

5 **Q**uarto hoc Præcepto ut affirmativo præcipitur principaliter, & 1. pietas in parentes naturales. 2. Secundariò, & ex consequenti pietas in eorum locum tenentes, & Majores nostros. 3. Observantia erga Superiores spirituales, & temporales. 4. Gratitudo erga Benefactores. Ex consequenti autem prohibentur omnia his opposita, de quibus per descursum. Eodem ferè modo ex Concilio Colloniensi enumerat *Toletus l. 5. c. 1.* Nimirum hoc præcepto nomine Parentum comprehendendi quatuor genera Personarum. 1. Parentes, qui nos secundum carnem genuerunt. 2. Superiores spirituales, Episcopos, Pastores, Confessarios. 3. Superiores sæculares, Reges, Principes, Magistratus, Dominos. 4. Omnes eos, qui super nos aliquam potestatem, vel eminentiam habent, ut Tutores, Magistros, Benefactores. Ratio autem sumenda est ex ordine Decalogi. Sicut enim tribus prioribus præceptis per virtutem Religionis ordinatur homo ad Deum Authorem, & Superiorem divinum increatum: ita quarto Præcepto ordinatur homo ad Superiores, & Majores suos creatos, quorum primum locum obtinent Parentes, deinde alii enumerati, per virtutem justitiæ secundum il-

las species pietatem, observantiam, & gratitudinem. Reliqua denique sex Præcepta ordinant hominem ad proximum, ut æqualem per justitiam secundum speciem perfectam.

S E C T I O I.

Pietas, & obligatio filiorum erga Parentes & e contra.

S U M M A R I A.

7. Quarto hoc Decalogi Præcepto filii obligantur Parentibus
1. ad amorem. 2. obedientiam, & 3. reverentiam.
8. Obligatione Amoris obligantur I. eis bene velle, saltem negativè, nihil malè volendo, optando, imprecando &c (qualiter hinc peccent?)
9. II. Etiam bene velle positivè, benefaciendo. succurrendo, spiritualiter & corporaliter,
10. III. Malum avertere: ac
11. IV. Post mortem eorum debita relictà, Sacra, & non Sacra, juxta vires hereditatis, quam citius commodè possunt, solvere. Item
12. Obligatione obedientiæ filii debent Parentibus
14. Sub mortali ex genere suo
17. Obedire in omnibus licitis & honestis ad eorum curam pertinentibus: non in aliis malis, illicitis, & inhonestis, seu etiam licitis ad curam paternam non pertinentibus.
19. Unde quoad certum vitæ statum eligendum, vel capeffendum, simpliciter eis obedire non tenentur, &
20. Graviter peccant Parentes I. filios vel filias ad Religionem compellentes; aut
21. II. Ab ejus ingressu injustè impediennes: aut
22. III. Sine justa causa ad matrimonium compellentes:
23. Vel IV. e contra ab eo impediennes.
24. Usque ad n. 29. Quando, & qualiter peccent filii, vel filia

filia matrimonium contrahentes Parentibus invidis, & justè contrariantibus?

29. *Usque ad n. 34. Quam reverentiam filii debeant, verbis, signis, & factis?*

34. *Usque ad n. 38. Quando & qualiter peccent filii, vel filia agentes aliquid ex odio, injuria, irreverentia, vel contemptu erga parentes?*

Pietas, & obligatio filiorum erga Parentes, & e contra.

ASSERTIO. I.

6 **P**recepto hoc quarto Decalogi, & ex virtute pietatis obligantur filii honorare parentes exhibendo amorem, obedientiam, reverentiam: & cavendo, quidquid his adversatur, affectu, signo, opere. Ita re ipsa omnes. Tolet. lib. 5. cap. 1. March. tom. 2. tr. 5. q. 1.

§. I.

Exhibendo Amorem, Obedientiam, Reverentiam.

7 **H**æc tria sub titulo honorandi Parentes ubique inculcat S. Scriptura. Ecclesiast. 3. *Fili suscipe senectam Patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Ibidem: qui timet Dominum, honorat Parentes, & quasi Dominis serviet his, qui se genuerunt. Ibidem: In opere, & sermone, & omni patientia honora Patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat. Ibid. Ecclesiastici 7. Fili honora Patrem tuum, & gemitum Matris tue ne obliviscaris: Memento, quoniam nisi per illos,*

nati

natus non fuiffes, & retribue illis, quomodo & ipsi tibi. Alibi sæpiffimè, & in nova Lege Christus frequenter in Evangelio, & Apoftoli. Ad Ephes. 6. Filii obedite parentibus in domino, hoc enim iustum est. Adverte ibi: Retribue illis: & hoc iustum est: significari obligationem hujus præcepti de honorandis parentibus per amorem, obedientiam, & reverentiam, non tantum fundari in virtute Charitatis, sed etiam in virtute iustitiæ (specialis unius scilicet, quæ dicitur pietas) ex eo enim, quod cum Deo nobis dederint esse, alimenta, & omnem sollicitudinem in conservacione, & educatione naturali, & morali impendant, obligatione iustitiæ tenemur eis rependere amorem, præstare obedientiam, & reverentiam exhibere. Consequenter omnia peccata contra honorem parentum non sunt tantum contra Charitatem, sed etiam contra iustitiam illam specialem, & quandoque etiam contra iustitiam propriè dictam. Nunc ergo hæc triplex obligatio pro frequentissima praxi, accuratè explicanda est.

§. II.

Amorem.

Obligatio amoris filiorum erga Parentes in tribus consistit.

I. *Eis benè velle, saltem negativè, scilicet nihil malè volendo, optando, imprecando: adeò ut ex hoc capite peccent mortaliter, & gravissimè, quicumque odio, malevolentia, gravi indignatione, vel quovis affectu pravo in parentes feruntur delibèratè*

beratè v. g. Qui ejus mortem, vel aliud grave malum optant : qui de notabili eorum malo gaudent quicunque opere, vel signo externo odium, indignationem, malevolentiam, vel pravum erga eos affectum ostendunt, v. g. alloquio duro, aspectu torvo, gestu protervo eos affligunt, vel contristant qui contemnunt, subsannant, irrident, despiciunt qui verbis injuriosis, concumeliis, maledictis afficiunt : qui quidvis eis ad insultandum faciunt. Intellige semper deliberatè, & seriò, & in materia notabili, ut infra notabitur. Patet Exodi 21. *Qui maledixerit Patri suo, vel Matri, morte moriatur.* Prov. 20. *Qui maledicit Patri suo, & Matri, extinguetur lacerna ejus in mediis tenebris.* Prov. 23. *Audi Patrem tuum, qui genuit te, & ne contemnas eum senuerit Mater tua.* Ibid. c. 30. *Oculum, qui subsannat Patrem, & qui despicit partum Matris sue, effodient illum corvi de torrentibus, & comedent eum filii aquila.* Alibi sæpissimè. Vide Nav. c. 14. n. 11. Tolet. l. 5. c. 1. March. cit. tr. 5. tit. 1. q. 2.

9 II. *Eis etiam positivè bene velle, ac reipla bene facere atque succurrere, cum facultas adest, in quavis eorum necessitate: Aut spiritali: ut in articulo mortis curando, ut confiteantur, & necessariis Sacramentis muniantur, ut testamentum utiliter condant &c. adeò ut peccent mortaliter, qui negligunt eos Sacramentis necessariis provideri: qui eos à Testamento condendo, à piis legatis, vel elemosynis faciendis, aliisve disponendis pro salute animæ suæ, sine justa causa impediunt: qui eorum legata, aliâque Testamento, vel ultima voluntate*

ordinata, cum primum fieri potest, non implent: non dicam omittunt: Nam etiam sine justa, & gravi causa differre, mortale est, ipsisque Defunctis iusto Dei iudicio in altera vita sæpe damnosum. *Nav. Tolet. cit. Filiucius tr. 28. c. 1.* Aut *corporali*, ut in infirmitate, aliisque occurrentibus adversis casibus, visitando, consolando, eis assistendo, per se, vel per alios opitulando, necessaria providendo, è carcere liberando, in paupertate alimenta præbendo, domus suæ excipiendo &c. Denique in quacunque necessitate non tantum extrema, cum ipsa vita, vel fama periclitantur, v.g. si ob debita parentes essent ad perpetuos carceres damnandi, sed etiam in gravi, cum scilicet absque gravi incommodo etiam tenuiter vitam sustentare non possunt, ut si cogeretur mendicare, aut servitio, vel laboribus suæ sortis, & ætatis hominibus incompetentibus victum quærere, eis etiam ex propriis bonis, pro facultate, & seclusa semper sua æquali necessitate, subveniundo. *Omnes* cum S. Thom. 2. 2. q. 122. a. 4. Atque eam obligationem parentibus alimenta præbendi, & opitulandi non tantum esse de jure gentium, sed etiam de jure naturæ, contra *Filliuciam*, & alios, rectè ostendit *Marchant. cit. q. 2. dub. 2.* ex illis verbis *Eccles. 7. Retribue illis, quomodo & illi tibi.* Et *Tobiæ 4. Honorem habebis Matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: memor enim esse debes, quæ, & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.* Idque naturale jus ostendit, ipsa natura in ciconiis, aliisque brutis animantibus, parentes suos in senectute alentibus. In dictis ergo, & similibus omnibus filii, & filia

culpabiliter, & notabiliter deficientes, vel omittentes succurrere parentibus, citra dubium peccant mortaliter contra Legem DEI naturalem, & naturam ipsam. Imò parentibus in ejusmodi extrema necessitate existentibus, peccat mortaliter filius Religionem ingrediendo, vel profitendo, etiam ex voto prævio. Idque contra jus divinum naturale, quod antecedit omne opus ad voluntarium, & liberum quantumvis sanctum. Etiam jam ingressus, vel professus, invitis quoque parentibus sub peccato mortali egredi tenetur, si necessitas sit extrema. Si verò gravis sit necessitas jam existens tempore ingressionis, adhuc tenetur egredi petita licentiâ Superioris: dummodò spes sit egrediendo posse succurrere, aut manendo in Religione non æquè succurrere possit. Si post professionem primò in gravem necessitatem inciderint, non tenetur egredi petere; at semper justissimè dari poterit licentiâ. Sic DD. latè, præsertim noster Marchant. *tract. 5. q. 2.* & superius *Tract. 2. tit. 4. Sect. 2. q. 1. Propos. 6.* in corollario optimè, & solidè.

- 10 III. *Etiam omne malum, omnemque injuriam notabilem à Parentibus propulsare;* nedum ab injuria propria inferenda abstinere sub mortali eadem Lege divina naturali obligantur filii pro posse. Lege, & huc applica latè dicenda in materia de justitia.
- 11 IV. *Ad prædicta refertur etiam, debita parentum relicta, sacra, & non sacra juxta vire hæreditatis, fideliter, & quantum comòdè potest, citius solvere, ne Defunctorum fama in mundo, & subinde etiam animæ in altera vita patiantur.* Unum hîc dubium, &

Cap. V.
omitten
n peccant
, & natu
i extrema
filius Re
etiam ex
naturale,
n, & libe
essus, vel
b peccato
rema. Si
mpore in
centia Su
posse suc
equè fut
d in gra
gredi pe
tia. Sic
act. 5. q.
a Propo
injuriam
m ab in
tali eadē
sse. Le
justitia
arentum
tatis, fa
lvare, ne
etiam a
bium, &
apud

Sect. I. De obligat inter filios & Parentes. 563

apud Juristas controversum est: An, si Pater nulla bona reliquit filio, teneatur filius de suo proprio solvere ejus debita v. g. pecuniam mutuò acceptam: & specialiter illam, quæ expensa fuit pro alimentis filii; domi, vel foris, in studiis &c. &c. negativè ex communi Juristarum, & communi Theologorum Sententia. *Ratio est:* Universaliter quidem; quia mutuuum repetendi obligatio personalis est: atqui non filius, sed Pater pecuniam illam mutuò accepit: ergo &c. Specialiter verò: quia Pater jure naturæ tenetur alere filium; isque jus habet adversus Patrem exposcendi alimenta; ergo mutuuum illud acceptum à Patre pro alendo filio, semper cadit contra Patrem, nunquam contra filium. Quod autem in Jure L. *His solis ff. de condictioibus indebiti, statuitur. Si quis rem alienam acceperit, & res illa in utilitatem alterius conversa fuerit, teneri hunc tertium ad solutionem, si is, qui accepit, solvendo non fuerit.* Hoc intelligi debet, ac verum est, quando hic tertius accepit titulo gratuito seu lucrativo, v. g. per donationem, legatum &c. non item si accepit titulo oneroso, seu tanquam aliunde sibi debitum. At filius à parente alimenta accipit titulo oneroso, ac tanquam jure naturæ sibi debita, ut dictum est.

§. III.

Obedientiam.

Obligatio obedientiæ filiorum erga Parentes¹² exigit universaliter, ut in omnibus licitis, & honestis ad eorum curam parentibus filii perfectè obediant parentibus: idque sub mortali ex genere suo,

Nn 2

suo,

fuo: adeò nimirum, ut omnis inobedientia, rebellio, contumacia contra expressa, & serua mandata Parentum, sit peccatum mortale, nisi levitas materiæ, inadvertentia, vel humana quædam negligentia excuset. Communis DD. Toletus *cit. c. 1. March. cit. tr. 5. tit. 2. q. 1. 2. & 3.* Eam obligationem obedientiæ sæpè inculcant S. Scriptura. Ad Eph. *Filii obedite Parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est.* Ad Coloss. 2. *Filii obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est in Domino.* Eccl. 3. *Filii sapientia, Ecclesia justorum, & natio illorum, obedientia, & dilectio Judicium Patris audite filii, & sic facite, ut salvi sitis.* Ratio fundamentalis sumitur ex jure naturali correlativo. Cùm enim parentes teneantur filios instruere, & educare in iis, quæ sunt honestatis, & salutis, adeò ut parentes pro filiis sæpè puniantur, ut Heli 1. Reg. 2. ita ex correlativo filii tenentur obedire parentibus in omnibus curam parentalem concernentibus: ut exprimit Scriptura citata, *Hoc enim justum est; Hoc enim placitum est in Domino.* id est: hoc exigit jus ipsum naturale, & voluntas DEI. Verùm termini hujus obligationis latius explicandi sunt.

I. Sub mortali ex genere suo.

13 **E** Am obligationem esse de se gravem, & sub mortali indicat ipsa Scriptura Eccl. 3. *Et sic facite, ut salvi sitis.* Quasi dicat, alioquin salvi esse non poteris. Et deinde confirmat gravissimam pœna à DEO Lege lata, qua filii inobedientes olim puniebantur. Deut. 21. *Si genuerit homo*

filium

filium contumacem, & protervum, qui non audiat Patris, aut Matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent ad Seniores civitatis illius, & ad portam judicii, dicentque ad eos: Filius noster iste protervum & contumax est, monita nostra audire, contemnit, comessationibus vacat, & luxuria, atque conviviis: lapidibus eum obruet populus civitatis: & morietur. ut auferatis malum de medio vestri. Denique Apost. ad Rom. 1. Inter gravissimos peccatores traditos a DEO in reprobum sensum numerat etiam parentibus non obedientes. Et 2. ad Timoth. 3. Inter gravissima peccata recenset: In novissimis diebus erunt homines se invicem amantes, cupidi, elati, blasphemii, parentibus non obedientes.

Dixi autem notanter 1. *Contra expressa, & seria* 14 *mandata*: Agere enim solum contra voluntatem, monitiones, vel ordinarias directiones parentum, etsi aliquando peccatum sit, non est tamen speciale peccatum contra obedientiam parentibus debitam; v. g. hortatur Pater filium, ne frequentet tabernas, ob pravas conversationes, ebrietates, aliaque pericula: filius contra tabernam intrans, etsi peccet exponendo se periculo ebrietatis, vel luxuria v. g. non tamen peccat peccato speciali inobedientia. Si autem expressè ipsi fuisset prohibitum à Patre, peccaret duplici peccato mortali, & ebrietatis, v. g. vel luxuria, & inobedientia contra præceptum parentis in re gravi. 2. *Nisi* 5 *levitas materia vel inadvertentia excuset*. Nam

etiam expressum præceptum parentis, tamen in
 levi vel omninò indifferenti, quæ scilicet nec pec-
 catum sit, nec ad peccatum inducat, non potest
 obligare ad peccatum mortale; hoc enim com-
 mune est omni Legi, Præcepto, Voto, de quo in
 locis: adeoque filius in his contraveniens non pec-
 cabit plus, quam venialiter, secluso semper contem-
 ptu formali præcepti, vel parentis. 3. *Vel huma-
 na quadam negligentia.* Nam ad peccatum mor-
 tale inobedienciæ requiritur, ut quis omnino desit
 beratè & ex proposito præcepto paterno contrave-
 niat cum virtuali aliquo contemptu, vel contuma-
 cia: idque peccatum mortale tantò gravius erit,
 quanto gravior erit contemptus, vel contumacia
 & maximè si formalis, cum quis ex professo id
 contravenit, quia Pater præcepit. At verò ex
 qua negligentia, vel socordia fragilitatis humanae
 juvenilis præsertim, præceptum paternum trans-
 gredi, semel, iterum, aut sæpius (non tamen sa-
 pissimè & ordinariè, tunc enim accederet virtualis
 saltem contemptus, & pertinacia) non censetur
 peccatum mortale inobedienciæ: cum obedientia
 paterna tali modo non censeatur lædi graviter,
 quamvis etiam sic meritò paternæ punitioni sub-
 cere debeant, quæ rectè notat March. *cit.* 9. 3. 4.
 Termini quoque ejus obedientiæ filiorum erga pa-
 rentes, quousque se extendat, supra expressi, in-
 tendendi, & pro re maximè practica, ac late
 patente, accuratiùs explicandi sunt.

* *

*

II. In omnibus licitis, & honestis ad eorum curam pertinentibus.

I. **M**inimè enim debent, vel possunt filii obedire parentibus in iis, quæ manifestè quomodocunque mala, illicita, inhonesta, vel iniusta sunt. Sicut enim Pater tale quid imperans peccat, ita filius in iis obediens peccabit pro ratione materiae. In his debent filii odisse parentes juxta præceptum Christi *Matth. 10. & Luca 14.* de quo vide D. Gregorium *Homilia 37. in Evang.* Et servandum est illud axioma Apostoli *Actorum 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* De his quoque intelligendum est *Deut. 33. qui dixit Patri suo, & Matri sua: nescio vos, & fratribus, ignoro vos &c. hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt.* Et principaliter in conversione ad veram Fidem, vel Religionem, non tenentur filii obedire parentibus contrarium præcipientibus, vel suadentibus, quia iis invitis, ad eam transire, & in ea perseverare, & possunt, & debent, exemplo plurimorum Sanctorum: & illustrè est illud apud S. Gregorium *l. 2. Decal. c. 13. de S. Hermenegildo Martyre, & Rege.* Denique rectè approbat *March. cit. q. 4. Sententiam Scoti 4. dist. 4. q. 9. licere Principibus pueros infidelium subditorum etiam invitis parentibus curare baptizari: modò eorum debita, & sufficiens cura deinceps geratur, ne in infidelitatem relabantur, aut alia gravia damna incurrant.* Per hoc enim non tam patriâ potestate, quàm à parentibus tyrannide eripiuntur

piuntur, ut libertate filiorum DEI, & fini, quem creati ſunt, reſtituantur, merito omni paternæ poteſtati, ac juri præferendum.

17 II. Non tamen in omnibus licitis, & honeſtis ſed tantùm ad curam paternam pertinentibus, obedire tenentur filii. Ad curam autem paternam tria tantùm pertinent, in quibus obedire tenentur.

1. In omnibus, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & obſervantiâ Mandatorum Dei, in quibus, expreſſum accedat præceptum paternum, filius inobediens ſemper duplici peccato peccabit juxta rationem malitiæ, mortali, vel veniali, ut jam ſupra notatum eſt. 2. In omnibus pertinentibus ad morum honeſtatem; ut ſi pater præcipiat vitare certam converſationem, domum, luſum immoderatum, filius transgrediens juxta rationem malitiæ transgreſſionis iterum peccabit mortaliter, vel venialiter. 3. In omnibus, quæ pertinent ad familiæ adminiſtrationem, & diſciplinam domeſticam, tam in temporalibus, e. g. quòd certo tempore filii domum redeant, præſertim veſperi non vagentur, de rebus domeſticis nihil deſtruant, vendant, donent, in domum aliquas perſonas non inducant &c. quam in ſpiritualibus, v. g. ut certo tempore orent, Miſſas audiant, litteras Fidei, & pietatis rudimenta addiſcant &c. In quibus omnibus non obedire parentibus ex propoſito, adeoque cum aliqua contumacia, vel contemptu virtuali, iterum peccatum erit pro ratione materiæ mortalis, vel veniale à prudenti Confeſſario æſtimandæ; eaque inobedientiæ paternæ circumſtantia ſemper in confeſſio-

essione mortalium explicanda erit. Præter enume-
rata, alia quædam sunt, in quibus filii puberes
sunt sui arbitrii, nec tenentur sequi paternam vo-
luntatem. Ut in eligendo vitæ statu, in studiis ho-
nestis, & maximè in vocationibus salutaribus ca-
pessendis: in quibus filiorum est divinam inspir-
tionem & ductum primariò attendere, quamvis
etiam in his parentum consilium audire filialis sit
reverentiæ. Unde ulterius hîc specialiter exami-
nanda occurrunt duo.

III. Quid in electione Statûs?

Quamvis parentibus competat suadere, & con-
sulere filiis de statu vitæ eligendo, puta Reli-
gione, Clericatu, vel Matrimonio: & etiam decens
rationique consentaneum sit, filios eos super hoc
consulere, Consiliûmque rationabile sequi: at-
amen simpliciter eis obedire, vel acquiescere non
tenentur. *Omnes.* Ratio est: quia in eligendo vi-
tæ statu filius naturaliter liber est, & esse debet: ut
proinde parentes cogentes filios ad quemvis statum
mortaliter peccent, utpote

I. Peccant mortaliter parentes, si filios, vel fi-
lias invitas compellant ad ingrediendam Religio-
nem, vel statum Clericalem assumendum, quocun-
que modo, metu, vi, vel fraude, etiam indirectè,
ut si Pater malè agat cum filiis in victu, vestitu, ver-
bis, signis, eo animo, ut tædio affecti ad Religio-
nem, vel Clericatum confugiant. Ratio est: quia
contra justitiam, & gravis ex genere suo injuria est,
aliquem ad id cogere, ad quod non tenetur, quod

N n s

que

que DEUS ipse liberum cuique esse voluit. Insuper causa fiunt omnium malorum consequentium hêu! sapiissimè gravissimorum. Unde merito Concil. Trid. *ss. 25. c. 18. de Regularibus*, rigida & summa prohibitione lata est sententia excommunicationis contra eos, qui faminas ad religionem cogunt, ut nimirum Religionis ingressus liber omnino.

21 II. Similiter è contra peccant mortaliter parentes (sicut quicumque alii) si filios, vel filias à Religionis ingressu attentato injustè impediunt: non tantum cum, sed etiam sine vi vel fraude, impetuntis precibus, suasionibus, blanditiis &c. *Compendii DD. apud Molinam tom. 5. tr. 4. de Justitia disp. 51. n. 2.* *cujus formalia juvat exscribere: Graviter peccant parentes, qui solo carnali affectu per moti, absq; omni causa, nullum non movent lapidibus ut filios à Religione, quam ingressi sunt, extrahant lachrymis & aliis viis conando à tam sancto proposito illos avertere: solètque DEUS illos, ac filios extrahos graviter, etiam in hoc saculo punire.* *Sed Molina, de jam ingressis in Religionem loquens eadem autem, sed paulò minor est ratio de ingressis: quia nimirum proximum, præsertim filium, nonne justa, ac rationabili causa impedire à meliori bono, ac majori DEI obsequio, ordini Charitatis &c. vincè directè repugnant, & graviter nimis, ideo mortale est ex genere suo, nisi fieret ob justam & rationabilem causam, qualis præcipua est etiam, si ipsi parentes extrema, vel gravi necessitate laborantes utilis prolis ope egerent, ut paulò ante dictum est.*

est. Verùm de his impediētibz generaliùs dif-
ferendum in materia de justitia.

III. Etiam mortaliter peccant parentes, si fi-²²
lios, vel filias absque justa causa compellunt ad Ma-
trimonium ineundum, neque hi tenentur obedire,
Ratio generatim est dicta. Adde verba Sanch. lib.
4. de Matr. disp. 22. n. 4. *Non possunt parentes
cogere filios ad Matrimonium, vel ad tales nupti-
as, sed liberè contrahere filii debent, vel alium
statum eligere.* Sic fatentur omnes cum S. Thoma,
qui rationem hanc insuper reddit, *Quia in Ma-
trimonio est servitus quadam perpetua; & idè
cum homo libera conditionis sit, nequit à Patre ad
hanc servitutem compelli. Quòd si arguas, posse
filium à parente in necessitate constituto vendi, & ita
sua libertate privari; Dic, disparem esse rationem,
Quia hæc servitus non exegit mutuum amorem, ne-
que est perpetua, potest enim redimi, qua secus se ha-
bent in matrimonio.* Hæc Sanchez. Jam subfu-
me: atqui in re tam gravi alterum invitum priva-
re jure suo, mortale est: ergo &c. Dictum sem-
per intelligendum est de coactione sine justa causa.
Fatendum enim cum Bellarmino, & aliis, posse pa-
rentes non quidem absolutè cogere, sed paternè fi-
lium, vel filiam ad nuptias invitare, inducere, per-
suadere ob justam causam, puta familiam propagan-
di, nepotes procreandi, facultates ampliandi, aut
inopiam familiæ sic sublevandi &c.

IV. Denique etiam sine dubio graviter pec-²³
cant parentes, si filios, vel filias absolutè à Matri-
monio contrahendo impediunt, & abstinere cogant,
sive

sive fiat animo compellendi ad Religionem vel Clericatum, sive ob finem alium. *Communis.* Ratio est: quia sanè gravissima est injuria velle hominem, proprium præsertim filium, vel filiam contra voluntatem privare libertate eligendi statum DEO, & natura institutum, non tantum ad propagationem humani generis, sed etiam ad remedium incontinentiæ. Unde meritò Sanch. *supra cit.* concedit eo casu filiam etiam minorennem, invitatis quoque parentibus, etiam indigno licitè nubere posse, ne detur infirmis occasio occultè delinquendi. Sic etiam rectè notat D. Thomas 2. 2. q. 104. a. 3. *In iis, quæ ad proprii sustentationem, prolisq; generationem pertinent, omnes homines esse pares, atque adeò neque filios quidem in his duobus subjacere parentibus.* At verò, si parentes solummodò impediunt à talibus nuptiis, cum tali vel talis relicta libertate ad alias nuptias, quoad peccatum parentum nihil gravius definiunt Doctores. Sed quid tum de obligatione filiorum, vel peccato? Hic nodus, hic saltus est.

IV. Quid in electione talis Matrimonii?

24 **E**lectio ergo statu Matrimonii, proles debent petere consilium & assensum parentum, atque etiam expectare & obtinere, nisi illi injustè contrariantur, vel nimium suspendant, adeò ut peccent filii, ac filix maxime si inconsultis parentibus, ac justè contradicentibus, tale ineant Matrimonium. In his terminis sanè omnes consentiunt. Et ratio clarè sumitur ex patria potestate, cui jure

jure naturæ impositum videtur, ut nuptui tradant filios & filias. Idque eis apertè tribuunt S. Litteræ. Ecclesi. 7. *Trade Filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.* Et S. Paulus expressè docet I. ad Corinth. 7. à parentibus tradendas esse filias nuptiis. Idque palàm demonstrant Exempla S. Scripturæ, præsertim *Genes. 24. & 28.* Ubi Patriarchæ præcipuâ quâdam curâ curarunt Matrimonia filiorum. Accedit Jus Canon. *cap. 7. Aliter. 30. q. 5.* ubi statuit Evaristus Papa, *ut pro nupta nequaquam habeatur puella, quam Pater ipse non desponsat.* Ibidem *c. qualis.* S. Leo Papa. *&c. Honorantur. 32. q. 2.* S. Ambrosius, dicunt: *Non esse virginis pudoris maritum eligere, sed iudicium parentum esse expectandum.* Ex quibus omnibus latis rigide loquuntur DD. in hac materia, præsertim quoad puellas, seu filias: quæ omninò opere pretium est distinctè proponere.

I. Filios, ac filias peccare mortaliter, nisi in²⁵ Matrimoniis eligendis consilium, & consensum parentum exposcant, cum aliis docet Sanchi. *lib. 4. de Matr. disp. 23. n. 9.* Sed profectò tantam obligationem ad consilium petendum, quod nemo sequi tenetur, nec hæctenus allata convincunt, nec ratio urget ulla. Aut enim dignè contrahere volunt, aut indignè, aut dubiè. Si dignè contrahere volunt, parentes nec iuste contradicere poterunt: & si contradicant, illi non tenebuntur obedire. Ad quid ergo tantum peccati mortalis onus ad petendum? si in dubio consilio opus sit, an non poterunt petere ab alio prudentiori, (sed hic Con-

fnsa-

fessarius caveat scandalum pusillorum frequentissimum:) & sic non egeret paterno? Ad quid ergo obligatio sub mortali? Si indignè contrahere volunt, adeoque peccare, si sub mortali obligamus filios ad Patris consilium postulandum, an non regulariter eos conijciemus in pericula rixarum? Cum certum sit Patrem contradicentem, quia agitur de suæ familiæ dedecore: Idque maxime, si filius, vel filia in arrepto proposito contra Patris consilium constans supponatur: & certè contra solum consilium Patris filium in proposito licite perstare posse, faretur ipse *Sanch. l. cit.* An non ergo satius erit curare, ut ignoret Pater, quam ut consultus resciat, & ejus autoritas coram despiciatur? Certum ergò mihi videtur, non esse obligationem sub mortali, quidquid sit in communi apprehensione hominum.

- 26 II. Filios, ac filias peccare mortaliter, si invidis, dissentientibus, ac contradicentibus parentibus, Matrimonium cum indignis ineant, est lætè communis, & sine dubio probabilior Sententia DD. *Navarri, Soti, Corduba*, aliorum cum *Sanch. cit. num. 9.* Et lætè, ac optime *Bellar. lib. 1. de Matr. cap. 19. Propositione 3.* Et sine dubio verissimum est, quando ultra parentum dissensionem alia gravia mala sequuntur, ut scandala publica, grave dedecus parentum, ac familiæ: si conubium ipsis filiis damnosum sit corporaliter, vel spiritualiter: si parentes ipsi graviter, & diu exacerbandi, contristandi, affligendi, aut peccaturi &c. tunc enim peccari mortaliter saltem contra Chã-

ritatem
peccati
narius a
vi offer
verò e
cum fil
deò hæ
III.
involu
rentum
si indig
nam,
est. I
in ele
ipso ju
subiici
indign
à veni
ri non
ditate
ram
bertas
convi
A fort
IV.
parent
alioqu
si aliq
taliter
rentib
nequa
rita

ritatem nimis certum est. Quo modo graviter peccasse cenetur Esau *Genes. 26.* quia quadragenarius accepit uxores de filiabus Chanaan cum gravi offensione parentum Isaac, & Rebecca. Quia verò ejusmodi mala regulariter eo casu occurrunt, cum filii invitis parentibus indignè contrahunt, ideo hæc sententia in praxi regulariter vera est.

III. At verò teclusis illis aliis malis ratione solius involuntarii, dissensionis, vel contradictionis parentum, non peccare mortaliter filios, vel filias, si indignè contrahant, utpote si filius ducat indignam, & filia nubat indigno, probabilissimum est. Ratio fundamentalis, & invicta est: Quia in electione statûs, & maxime Matrimonii, filii ipso jure naturæ omninò liberi sunt, & nemini subiciuntur; ergo quamvis tales invitis parentibus indignè contrahentes valdè indecenter agant, & à veniali pateræ irreverentiæ saltem culpa vindicari non possint; (unde ob id etiam dote, vel hæreditate privari jure possunt) at peccati mortalis diram necessitatem imponere naturalis eorum libertas probabilissimè non permittit, neque sanè convincunt suprà initio allegata, ut intuenti patet. A fortiori ergo

IV. Certum, exploratùmque sit, si filii invitis parentibus ineunt Matrimonium cum dignis, & alioquin nullum sequatur grave incommodum, nisi aliqualis indignatio parentum, non peccare mortaliter, imo ne venialiter quidem, si prius à parentibus modestè facultatem petierunt, tametsi nequaquam impetrârint. Ratio rursus eadem: tenet.

tenétque cummunis DD. Ac tandem univerſaliter quoties parentes injuſtè contrariantur, filiiſque privare contendunt optato bono, ac Matrimonio ſibi utili, ac ſalutari, ſufficere eis reverenter aſſenſum petiſſe, de cætero ſui juris eſſe, non teneri obedire, adeoque neque peccare Matrimonium ineundo invitis parentibus, omnes ferè conſentiunt. Navar. c. 14. n. 15. Tolet. lib. 5. cap. 1. lib. cum Sanch. cit. March. cit. concluſ. 4.

§. IV.

Reverentiam.

29 **O**bligatio reverentiæ filiorum erga parentes univerſaliter exigit, ut eis juxta regulas honoris, & morem gentis, debitam ſeu competentem reverentiam exhibeant. Contra quam quatuor ferè modis, & juxta rationem materiæ mortalitatis vel venialiter peccare poſſunt filii, *verbo, ſigno, ſpectu, & defectu.*

30 I. *Verbò* irreverentiam exhibent Parentibus filii, qui duris, aſperis, inurbanis, contumeliolis verbis, jocis, maledictionibus eos afficiunt in præſentia, vel abſentia, ut §. I. de amore parentibus debito exemplificatum eſt. Nam hæc, uti & ſpectu omnia, quatenus exteriùs parentibus exhibentur, peccata ſunt contra reverentiam parentibus debitam: quatenus verò etiam internam malevolentiam, averſionem, contemptum adiunctum habent interiùs, ſpectant ad peccata contra amorem parentibus debitum. Hoc quoque adde

longè

longè gravius sic peccari in præsentia, quia accedit species contumeliæ.

II. *Signo* Parentibus irreverentiam exhibent, ³¹ quicumque risibus, subsannationibus, gesticulationibus, simulatis eorum actibus, illis illuduat, præsentibus, vel absentibus, gravi utique peccato, juxta illud supra cit. *Prov. 30. Oculum, qui sui sannat patrem &c.* Item, qui eveci ad dignitates, vel divites facti, parentes despiciunt, recognoscere non lunt, abnegant, quocunque modo, vel signo, ex superbia, & cum aliquo contemptu, peccatum mortale gravissimum asserit communis DD. *Navar. Tol. Fillinc.* alii, & nemo excusat. Excusat autem si ex nullo contemptu, optimo in parentes affectu retento, fieret ob justam causam, puta ad vitandum aliquod suum incommodum (etiam erubescen-
tiam à mortali vindicat *Tamb. l. 4. c. 2. §. 2. n. 17.* non audeo assentiri) grave, inquam, incommodum, ut si aliquod damnum notabile filio immineret in vita, honore, fortuna, ex eo, si parentes noscerentur: aut si gravissimi criminis, præfertim hæresis, vel prodicionis infesti essent, aut publico supplicio affecti, aut infideles: tunc enim non erit peccatum negare parentes, dummodò eos corde cum contemptu non neget filius.

III. *Facto* Parentibus irreverentiam exhibent, ³² imprimis, qui eos verberant, etsi levissima sit percussio; etiam, qui solùm levat brachium, vel instrumentum ad percutiendum, non secuta percussione, idque deliberatè, & cum plena advertentia, omninò peccat mortaliter. Et meritò *Exod. 21.*

reus mortis pronuntiatur talis. Hoc enim omnia deliberatè moliri, esto in æquales levem injuriam contra justitiam contineat; at in parentes gravissimam malitiam contra pietatem continet. *Communis.* Item qui accusat patrem in judicio, sive civiliter, sive criminaliter, peccat mortaliter. Neque filius auditur, exceptis duobus casibus læsæ Majestatis divinæ, & humanæ, per proditionem. *Omnes.* Potest tamen injustè offensus à patre filius, v. g. alimentis privatus &c. judicis officium nudè & simpliciter implorare, ipso jure naturæ, ut notat *Toletus cit.*

33 IV. *Defectu* denique irreverentiam exhibent parentibus, qui eis juxta morem patriæ consuetudinem reverentiæ paternæ signa, & ceremonias non exhibent, v. g. non assurgunt, caput aperiunt, locum cedunt, non salutant, certis temporibus non bene precantur, in quibus tamen secluso pravo affectu plerùmque inadvertentià à mortali excusat. In his verò omnibus confitendis exprimendum, & à Confessario examinandum est, utrum processerint ex interno maligno affectu, odio vel contemptu in parentes: tunc enim etiam peccant contra amorem parentibus debitum, utique mortaliter. Videre potes, & huc applicare dicta de obligatione Charitatis quoad signa exhibenda proximo, & distinctionem maximè notandam, quoad intentionem internam, & significationem externam.

Corollarium, & Regula universalis.

34 **O**Mne odium, injuria, irreverentia, contemptus, quæ in alium proximum censetur me-

di-

offendendum. Quod valde notent filii: in
 enim sapissimè contingit eos peccare mortaliter
 etsi res ipsæ alioquin malæ, vel saltem graviter ma-
 læ non sint, v. g. sine licentia domo exire, aliquid
 auferre &c. neque ipsi offensionem parentum
 maliter, & expressè intendant, quòd plane detestabi-
 limum, non tamen rarissimum est, ideòque
 inde à Confessario interrogandum.

36 *Secunda*: Etiam in dubio, an sit justa causa
 agendi aliquid, ex quo parentes offendendi,
 contristandi sint, tenetur filius abstinere; imò
 quandoque justa causa subsit, si tamen nulla urgente
 necessitas tale aliquid agendi, decebit, & adhuc
 dabiliter, poterit parentibus condescendere: idem
 etiam in operibus sanctis: etiam in ingressu Re-
 gionis aliquamdiu differendo. *Ratio est*: quia
 tali dubio stat possessio, & obligatio reverentia
 debitæ, quæ necessariò exigat, ne filii Parentes
 necessitate contristent.

37 *Tertia*: Quando tamen justa causa omninò
 get aliquid agere, & constat offensionem, vel con-
 tristationem parentum ex mera eorum morositate,
 melancholia, apprehensione, vel etiam malitia
 rationabiliter vel inique orituram, non peccant
 illud agentes; idque maximè in sequenda vocati-
 one divina, exemplo ipsius Christi in Templo reman-
 nentis, insciis & tristissimis parentibus: Jonathan
 egerrimè licèt ferente Patre Saul, tamen justo,
 tenerrimo amore David adhærentis &c. Rectè
 men monet March. cit. q. 2. dub. 2. Videant filii
 ne mentiatur iniquitas sibi, attendantque pra-

ceptum sapientis Ecclesi. 3. *No contristes Patrem in vita tua, & cum defecerit sensu, veniam da ei.*

SECTIO II.

Pietas, & obligatio Parentum erga filios.

SUMMARIUM.

38. *Parentes naturali jure debent filiis amorem, & educationem, corporalem, & spiritualem.*
39. *Quoad amorem; tenentur eis benevelle, benefacere, & omne malum abvertere.*
40. *Quoad educationem corporalem debent eis I. providentiam vitæ, nihil agendo, quod vita vel sanitati proli conceptæ, vel jam natæ, obesse possit, Ubi quomodo in hoc peccent parentes?*
41. II. *Providentiam victûs, seu alimenta, vestitum, instructionem in disciplina, vel honesta arte addiscenda, &c Et.*
42. III. *Providentiam statûs in futurum.*
43. *Usque ad n. 47. Quoad educationem spiritualem parentes debent filiis 1. doctrinam in rebus ad salutem necessariis. 2. Exemplum, & 3. correptionem.*
47. *Usque ad n. 52. ad quid teneatur Pater filiis illegitimis seu spuris?*
52. *Usque ad n. 57. ad quid Mater teneatur spuris?*
57. *De hereditate seu portione legitima filiis debita; ubi usque ad n. 61. resolvuntur tria dubia.*
61. *Causa negandi hereditatem, vel alimenta filiis.*

ASSERTIO II.

Jure divino naturali obligantur parentes filiis ex. 38
hibere amorem, & educationem duplicem, corporalem, & spiritualem. Ita in re omnes. Quamvis enim variè enumerent officia parentum erga filios, omnia tamen sub his tribus capitibus com-

prehenduntur. Ratio assertionis, & obligationis sumitur ex ipsis visceribus naturalis legis, quâ omnia animantia, etiam bruta fœtus suos diligunt, & educant. Homini autem rationis compoti, seu creaturæ rationali ad finem supernaturalem creato duplex debetur educatio; una corporalis ad esse naturæ; altera spiritualis ad esse gratiæ, in ordine ad ultimum finem suum DEum. Agnovit id Hava *Genes. 4.* Quæ primogenitum suum appellavit Cain, dicens: *possedi hominem per DEum.* Quod hebraice sonat. *Aquisivi hominem DEO.* Unde est illud D. Chrysostomi l. 2. contra vituperatores vitæ Monasticæ: *Tunc maxime, & verissime habemus filios nostros, cum Deo nostro illos tradiderimus.* Jam termini explicandi sunt: & deinde specialia aliqua ex jure positivo addenda.

§. I.

Amorem, seu dilectionem.

39 **O**bligatio amoris parentum erga filios tria requirit. 1. Filiis benevelle, saltem negativè, excludendo omne odium, aversionem, rancorem, omnemque pravum affectum deliberatum. 2. Etiam quantum opus, & possibile est, iis benefacere. 3. Omne malum ab iis, vel damnum corporale, vel spirituale avertere. Peccant ergo parentes pro ratione materiæ, etiam mortaliter, qui filios gravi, & injusto odio prosequuntur: iis malè volunt, maledicunt, seu malè imprecantur sermone, seu animo, ut eveniant: qui in gravi, vel extrema necessitate eis non benefaciunt, non succurrunt, vel mala, & damna eorum corporalia, vel spiri-

spiritualia non avertunt, cum possint: qui nimis dure tactant, sine causa verberant, affligunt &c. sicut supra de amore filiorum erga parentes specificatum est. Majori enim, & strictiori jure obligantur parentes amare filios, quam econtra; unde nec speciale præceptum datum est parentibus de amore filiorum, sicut datum est filiis. Quia juxta commune dictum: *Amor descendit, non ascendit.* Parentes filios suos tanquam aliquam sui, naturali prorsus instinctu, & impulsu diligunt, tantoque affectu, ut sæpissimè excedant: ideoque non fuit opus expressio de hoc præcepto: quemadmodum ob eandem rationem etiam non fuit datum speciale mandatum homini de diligendo seipso.

§. II.

Educationem corporalem.

Etiam hæc tria requirit: triplicem nimirum providentiam *vita, virtus & Status,*

1. *Providentiam vita:* Ut nimirum ab ipso conceptu parentes sedulam curam gerant, nec quidquam agant, quod prolis vitæ, sanitati & naturali perfectioni obesse possit ante, & post nativitatem, præsertim usque ad triennium. Peccant ergo mortaliter parentes, 1. qui tempore menstrui, aut aliàs impuris, & importunis commixtionibus vacant cum evidenti periculo abortus, aut prolis vitiatæ, monstruosæ, infirmæ, fatuæ concipiendæ, vel generandæ. 2. Patres crudeles in uxores, qui eas prægnantes vexant, exasperant, percutiunt, in gravissimum damnum foetus in utero existentis. 3. Matres, quæ prægnantes currunt, saltant, noxia edunt,

edunt, vel bibunt: nimium laborant, portant, onera levant, extra urgentem necessitatem; vel quidquid faciunt cum præviso, vel prævideri debito periculo abortus vel prolis vitiandæ. 4. Eadem matres, quæ negligunt filios per se lactare: quod quidem per se non nisi veniale est: quia dummodo infans commodè nutriatur, per se non apparet gravis defectus: imò ab omni culpa liberat rationabilis, causa, utpotè matris imbecillitas, vel mos patriæ, vel gentis. Contra verò mortalis peccati labem non effugient, si nutrices adhibeant interitui sanguinis, pravorum humorum, & morum, in periculum vitæ, sanitatis, & morum infantis. Quibus occini potest illud Theren. 4. v. 3. *Sed & lamia nudaverunt mammam, lactaverunt casales suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.* Item quæ tempore lactationis seipsas non observant: quæ infantes in lecto incautè penes se collocant cum periculo oppressionis, (quod alicubi valdè frequens comperi) Ex quibus omnibus, si præviso, vel prævideri debito periculo, mors sequatur, verè homicidii rei, vel reæ erunt, imò parricidii: quod benè observandum in confessionali.

4¹ II. *Providentiam victus, seu alimenta.* Ubi I. nomine alimentorum quinque comprehenduntur; scilicèt pertinentia ad cibum, & potum: ad vestitum, & lectum, seu habitationem: ad medicinas tempore morbi: disciplinas, vel honestas artes addiscendas de quibus infra. Cujusmodi omnia ad vitam humanam necessaria tenentur præstare

portant, stare filiis parentes, quousque ad robustam ætatem
atem; vel pervenerint proles, ut seipsas arte, opificio, offi-
videri de. cio vel servitio alere possint pro ratione status sui:
4. Ea. per accidens autem etiam toto vitæ tempore, quo-
te lactare: ties extrema, vel gravis necessitas urget. Quòd si
quia dum- tamen filius apud alium educatus fuerit, pater qui-
non appa- dem in foro conscientiæ non tenetur postea filio
berat ra- compensare alimenta, nisi filius debita contraxif-
itas, vel set: at in foro externo potest filius alimentorum
talis pec- compensationem petere à patre, aut in divisione
ant inte- hæreditatis sibi deducere; quòd justè ita statuitur,
orum, in ne parentes tam facillè filios aliis alendos relinquunt.
is. Qui- 2. Eadem debentur filio, etiamsi autoritate Prin-
ed & la- cipis fuerit proscrip- tus: etiamsi fuerit excommuni-
catulos catus: etiamsi dissipaverit ea, quæ pater eidem
io in de- assignaverat pro alimentis: etiamsi filius potuisset
sas non sibi suo labore, industriâ, vel aliunde providere,
enes se defacto tamen non providit. *Ratio omnium est:*
d alicu- quia adhuc filius, vel filia est, & pars patris, de
omni- jure naturæ patri commendata. Excipe justas
mors causas exhæreditandi, de quibus infra. 3. Quòd
imò si Pater bonis careat, polleat autem mater, ea
fessio- succedit in hac obligatione: utroque deficiente,
Ubi Avi, aliique progenitores paterni: & his defi-
ndun- cientibus, Avi, ac progenitores materni: & in ho-
: ad rum defectum consanguinei proximiores, sic enim
medi- ipsa natura dicitur, & ordo charitatis exigit. 4. Pec-
estas cant ergo mortaliter parentes, qui filiis in ætate
i om- infirma aut aliàs gravi, vel extrema necessitate pres-
præ- sis alimenta, vel alia necessaria denegant, nisi fi-
tare lius aliunde se alere possit: qui comestationibus,
O o 4 &

& potationibus omnia dilapidant, ut filii mendicare cogantur: qui seclusa necessitate vera, ac a quali propria, filios captivos non redimunt: qui insuper vendunt: qui in viis publicis aut in hospitalibus publicis, alendos exponunt. De peccato mortali hic omnes consentiunt. Insuper, sive culpabiliter, ex avaritia v. g. sive inculpabiliter ex vera necessitate, vel timore infamiae ita exponant proles in hospitalibus alendas, eidem hospitali (non aliis pauperibus, ut malè Bassæus Capucinus *in floribus n. adulterium n. 9.*) parentes tenebuntur ad restituendas impensas in educandis liberis expositis, secundum communioem DD. cum Sanch. *conf. t. 1. l. 1. c. 5. d. 4. & d. 5. n. 74.* Etsi alii negent. Sed mihi placet distinctio Laym. *lib. 3. de just. rr. 3. c. 14. n. 4.* Id omninò verum esse, si hospitale non dives sit, secus, si sit opulentum. Tunc enim rationabiliter præsumpta voluntas Fundatorum censetur fuisse in ejusmodi hospitalium erectione, cujuscunque generis hominum necessitatibus voluisse consulere: atqui infantes ipsi expositi in vera necessitate sunt, quocunque tandem statu expositi sunt à parentibus: ergo &c.

- 42 III. *Providentiam Statûs, scilicet in futurum.*
 1. Si plebeus sit, curet filios addiscere honestam artem, opificium, vel disciplinam statui eorum competentem. 2. Si filius talentum, & animum habeat studendi: pro facultatibus expensas præbeat, aut saltem non impediat. Quia filius rationabiliter eligit talem statum: consequenter parentes debent ipsi ad hoc opem ferre, & non impedire.

Tenentur filiis thesaurizare 2. ad Corinth. 11. quantum potest fieri salvâ justitiâ, in futurum, ut honestè secundum statum suum vivere possint. In quo dupliciter ferè peccant parentes: aut per defectum, in neglectu, & dissipatione bonorum temporalium, quo filiis sunt causa paupertatis, & multorum indè consequentium malorum: aut per excessum, nimia cupiditate bonorum temporalium per fas, & nefas pro filiis congregandorum, quæ ipsis filiis postea fiunt in laqueum, scandalum, ac ruinam: atque ita sibi ipsis, & filiis æternam damnationem thesaurizant. Specialia huc facientia, præsertim ex jure positivo, consultò rejicio in §. 4.

§. III.

Educationem spiritualem.

OMnibus gravius tenentur parentes filiis educationem spiritualem, seu diligens regimen, & instructionem filiorum in bonis moribus, observatione Mandatorum Dei, & omnibus ad salutem necessariis. Ad hoc autem rursus tria requiruntur: Scilicet *Doctrina, Exemplum & Correptio*: juxta illud *Eccli. 7. Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.*

I. *Doctrina*: Ut nimirum parentes instruant, vel instrui curent, imprimis in omnibus necessariis ad salutem, nimirum in rebus Fidei, & Sacramentorum: Mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sacrisque exercitiis communibus omnibus fidelibus; deinde etiam in honestate morum, & virtutum, & iis, quæ in humana societate, & consuetudine

h.c.

necessaria sunt, juxta morem patriæ, & conditionem statûs.

5 II. *Exemplum.* Ut nimirum parentes curent ipsis filiis exemplo honorum morum, & operum præire, & summè caveant malo exemplo, & scandalo eis causam, vel occasionem præbere ruinae, peccati, & malorum morum. De hoc vide passim S. Scripturam, præsertim *lib. Tobia. Ecclesiasticum c. 13. 30. 41.* ac SS. PP. D. Hieronymum *Epist. ad Latam,* ubi inter cætera dicit: *Memorote vos parentes magis exemplo docere filios, quam voce (& infra de filia) Nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit peccet.* Prò quot peccatis scandalorum hic se intricant mali, & incauti parentes.

6 III. *Correptionem.* Ut nimirum parentes seriò, directè tamen, prudenter emendent peccata filiorum, & vitia. *Prov. 13. qui parcit virga, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit, &c. 32. Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percucies eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Lege *Eccl. c. 30.* Discretam tamen, & prudentem oportet esse correptionem, ut nec seyeritate nimia in odium, pusillanimitatem, & desperationem adducantur proles: nec indulgentiâ nimia neglectui, contemptui, ac vitiis filiorum occasionem præbeant. Unde monet Apostolus ad *Ephes. 6. Et vos patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate eos in disciplina, & correptione Domini.* Et ad *Coloss. 3.*

Patru

Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant &c. Juxta dicta ergo ratione hujus officii parentes peccant mortaliter, qui filios in bonis moribus, & necessariis ad salutem instruere, vel instrui non curant. Qui malo exemplo eis causa ruinæ, & occasio peccatorum sunt. Qui vitia filiorum corrigere notabiliter negligunt: in his enim parentes non tantum peccant contra virtutem Charitatis, sicut alii quivis proximos scandalizantes, vel corrigere negligentes, sed etiam contra virtutem justitiæ, qua parentes jure divino naturali obligantur educare filios ad bonum. Addit exempla Navarr. c. 14. n. 18. nimirum peccare mortaliter parentes, qui permittunt filias habere amatores ad malum finem: frequentare suspecta consortia, vel aliàs turpem vitam agere. Item omnium consensu peccant mortaliter, si filios vel filias contra voluntatem suam cogant, vel ad Religionem ingrediendam, cum vellent nubere; vel ad Matrimonium ineundum, cum vellent Religionem ingredi, uti propter connexionem jam supra insertum habes.

§. IV.

Specialia quadam, præsertim ex Jure, positivo.

I.

Quoad filios illegitimos.

Filii illegitimi generatim dicuntur, qui extra legitimum Matrimonium generantur; alii naturales, alii spurii vocantur. Filii naturales dicuntur,

tur,

tur, qui nascuntur ex copula, nec approbata, nec reprobata per leges positivas: nimirum ex solutis, qui adinvicem nubere possunt, unde & secuto Matrimonio, eo ipso legit. mantur. *Spurii* dicuntur, qui nascuntur ex copula damnata per leges, puta ex adulterio, incestu, sacrilegio: & generatim à talibus, qui secundum leges adinvicem nubere non potuissent. De his ad propositum breviter aliqua adnota.

- 48 I. Filiis naturalibus omnium consensu tenetur præbere alimenta pater: imò deficiente prole legitima, iis omnia bona sua donare, vel hæreditate relinquere potest. Ut fusè probant DD. cum *Sanct. tom. 2. cons. l. 4. c. 7. dub. 16.*
- 49 II. Etiam spurii tenetur pater præbere alimenta proportionata suo statui. Communis Theol. cum Laym. *l. 3. p. 3. c. 14.* *Ratio est:* quia de jure naturæ est, ut pater alat filium, quocunque tandem modo sit genitus. Unde quod Leges civiles prohibentes patrem spurio aliquid donare mortis causâ, vel hæreditate relinquere, ne licet legitimis hæredibus decrescat hæreditas, insuper etiam alimenta prohibere videatur, quoad hoc correctæ sunt à Jure Canonico.
- 50 III. Pater etiam filia spuria tenetur dotem constituere, (hæc enim succedit loco alimentorum) sed ipsis alimentis respondentem juxta conditionem statûs, ut honestè nubere possit. Non enim potest excessivè dotare, quia excessum ejusmodi ipsa filia spuria, ac ejus maritus tenebuntur, etiam ante Judicis sententiam, legitimis hæredibus resti-

restituere; nisi fortè hi liberius remittant. Vide latè Molinam Tomo 2. de *Iustit. de* 168. Sanch. *supra*, & lib. 4. de *Matr. Diss.* 16.

IV. Pater tenetur spuriiis alimenta, & filia^s spuria dotem prædictam constituere non tantum ex bonis propriis patrimonialibus, sed etiam ex fructibus reddituum Ecclesiæ à patre perceptis; idque saltem, si spurii aliundè alii non possint. Quæ ratione intelligenda est constitutio Pii V. prohibentis ejusmodi spuriiis alimenta præberi, intellige, si aliundè ali possint. Eademque est ratio de Religiosis, qui bonorum liberam administrationem habent. Secus de aliis: tunc enim improba Berta sibi ipsi imputet, quòd consenserit illi, quem scivit, neque se ducere, neque prolem alere posse.

Quoad Matrem.

Mater debet filium etiam spurium alere, lac^s præbendo usque ad triennium, reliquæ impensæ omnes sunt à patre faciendæ, etiam ipsius lactationis, si mater ipsa lactare nequeat: & patre impotente secundariò tantum à matre, ut supra dictum est. Ergone si patre potente alere filium, vel tutore existente, mater alat, poteritne postea repetere impensas factas, à patre, filio, vel in divisione bonorum? an etiam æstimationem laboris sui? Dicendum breviter.

I. Si vivente patre alioquin divite, vel existentes tutore, mater filium aluit, & protestata est se alere animo repetendi expensas, omninò repetere potest, ut jura decernunt *L. Nesennius, ff. de negotiis gestis.*

gestis. Ratio patet: quia pro re utiliter gesta impensæ debentur. Quia etiam eo casu mater, si aliter expensas facile impetrare nequeat, poterit occultè compensare de bonis patriis, vel hæreditatis auferendo.

54 II. Si tunc mater nihil protestata est, præsumitur amore patris, aut filii potius liberaliter fecisse, & sic impensas repetere non poterit in foro externo: at in foro conscientiæ adhuc repetere poterit, vel occultè compensare: si hæc duo concurrant; *unum*: si positivo animo repetendi impensas, aluit; *alterum*: ut omissio protestationis non fuerit causa damni in patre, vel tutore, puta quia alioquin ipsi aluissent nullis, vel paucioribus expensis. Vide Azorium apud Tamb. *l. 5. c. 3. §. 2. n. 4.*

55 III. Si mortuo patre, nulloque tutore existente, mater filii bona administrans, animo positivo se compensandi, filium aluit, (quod maximè præsumitur, si bona jam divisa fuerant, & cuique sui rationum libri respondebant) iterum poterit impensas repetere. Si autem non habuit ejusmodi animum positivum, se se compensandi, reputatur id amore filii liberaliter fecisse, idque in dubio præsumitur, si bona Matris, & filii non erant divisa. Dicta hæctenus etiam intelligenda sunt de patre vi-
duo in Jure Canonico.

56 IV. Æstimationem sui laboris in alendo filio nequit mater repetere. Quia Mater pro filio laborem suum gratis impendere jure præsumitur, imò fortassè jure cogitur: ait Tamb. *cit. n. 6. in fine.*

III. Hæreditas, seu portio legitima
filiis debita.

Filiis legitimis jure debetur tota hæreditas reli-
cta a patre dividenda ex æquo per capita in fi-
lios, filiasque; aut his mortuis in nepotes per sti-
pites. Quod si pater de bonis suis aliter disponat,
teneretur tamen illis relinquere integram legitimam
nullo aggravatam onere, eodem modo dividendam
ex bonis relictis, deductis tamen ære alieno, ac ex-
pensis funeris. Pars autem, seu portio legitima
debita Filiis, Jure Cæsareo est tertia pars, seu triens
bonorum æqualiter distribuenda inter liberos, si
sint quatuor, vel pauciores: si verò sint quinque,
vel plures, est pars dimidia, seu semissis: unde
sunt versus,

Quatuor, aut infra dant natis jura trientem.

Semissem verò dant natis quinque, vel ultra.

Una, & altera difficultas hic breviter expedienda.

Prima: Quid si pater vivens sua bona prodigè
dissipavit cum præjudicio legitimæ filiorum, po-
teritne filius nihilominus integram legitimam pe-
tere, quantam fuisset consecuturus, si dissipatio fa-
cta non fuisset? *R.* cum distinctione: Posse si pa-
ter mala fide, ac eo animo, ut filio suo legitima de-
crescat, bona sua dissipavit. Si non mala fide,
non posse. *Ratio est:* quia existente mala fide,
pater peccavit in jus debitum filii; ergo injuriam
propellere poterunt: at non peccavit, si bona fide
diminuit pater; ergo tunc filius non habet jus con-
tra bona patris sine fraude diminuta.

Secunda: Quid si pater vivens postulanti filio, 59

THEOL. MORAL. PARS III.

P p

vel

vel filia suam legitimam integram traditit juxta facultates, quibus tunc fruebatur, potestne deinde filius, vel filia patre mortuo, petere aliquid amplius, si postea amplificatum fuerit patrimonium patris? *R.* posse; quia legitima debetur filiis omnino ex bonis, quæ mortis tempore parentes relinquunt: neque hoc jure se privasse censentur filii exacta, & accepta prius aliqua portione legitima. Sic ex eommuni Navar. *in c. Quamvis de pactis* 6. p. 3. §. 1.

60 *Tertia:* Quid si filius, vel filia renuntiaverit fortunæ patris successioni? Certè contingere solet, ut filii, & maximè filia; dum matrimonium ineunt, vel Monasterium ingrediuntur, pactum ineant cum parentibus, ut contenti sint sua dote, & sic renuntiant cuicumque juri, quòd aliàs haberent in patrimonio bonis, poteruntne adhuc regressum habere postea ad bona paterna? *R.* sine dubio posse, si vi metu, dolo, importunis persuasionibus inducti, vel inductæ ita renuntiavere, etiam cum juramento, quippe tunc facilè relaxando, ut patet ex dictis suo loco. At verò, si voluntariè absque vi, vel fraude renuntiarunt sine juramento, irritam ejusmodi renuntiationem ipsa jura decernunt. Si vero juramentum accessit, valebit renuntiatio, atque a jurante servari debet, nisi ipse pater, quippe in cujus gratiam juratum est, remittat. Quia omne juramentum homini præstitum servari debet, quoties sine peccato servari potest, at potest servari in casu nostro: neque enim filia v. g. peccat, si sua dote contenta velit reliqua parentibus cedere.

ergo &c. Nec obstat lex irritans ejusmodi renun-
tiationem: Rationem habes in materia de jura-
mentis. Plura curiosius vide apud cirt. *Navar.*
Molinam, Sanchez, alios.

IV. *Causa negandi hereditatem, vel
alimenta filiis.*

CAUSA justæ exhereditandi filium, vel filiam, ⁶¹
(item nepotem, aut neptem respectu Avi)
quatuordecim enumerantur in Jure, in *Authentica
de appellat. cognoscendis. §. causas autem.* 1. Si ma-
nus graviter in patrem injiciat. 2. Si contumelia
gravi efficit. 3. Si accuset, extra casum proditi-
onis patriæ, vel Principis. 4. Si cum maleficis
se intermiscet. 5. Si insidietur vitæ patris. 6.
Si patris uxorem (Novercam scilicet) violet. 7.
Si in judicium deferat patrem cum ejusdem gravi
detrimento. 8. Si requisitus à patre incluso filius
(non autem filia) illum non adjuvet. 9. Si pro-
hibeat patrem testari. 10. Si histrionicam, vel
gladiatoriam exerceat; quando pater non est ejus-
dem artis. 11. Si patre offerente dotem ad nu-
ptias, filia minor viginti quinque annis luxuriose
vixerit. 12. Si parentis fortè furiosi curam filius
negligat. 13. Si eundem captivum non redimat,
cum possit. 14. Si fiat hæreticus, patre existente
Catholico. Verùm huic ultimo præjudicatum
est in novissima pace Germanica.

Ob easdem omninò causas licitè, ac justè pater
(vel in suo casu Mater) filio negare potest alimen-
ta, aut filia dotem non constituere. *Commissis*

196 *Tract. III. in IV. Præcept. Decal. Cap. V.*
DD. apud Bonacinnam t. 2. d. 4. in 4. præceptum
q. un. proposit. 6. §. 3. n. 1. Solùm sis est; an tuus
 pater possit negare omnia alimenta etiam ad vitam
 sustendendam necessaria? Affirmant Mol. ac ali
 cum Sanch. *lib. 4. de Matr. disp. 26. n. 1.* Qui
 tunc filius, vel filia ob suam ingratitude non
 habetur amplius pro tali: solùm igitur perinde ac
 alii proximi in extrema necessitate erit à patre ad
 juvandus. Contra tamen necessaria alimenta eis de
 beri, docet Covar. *apud eundem Sanch. cit.* eo
 quod esse physicum re ipsa filii non amittatur, ac
 adeò semper aliqua major obligatio ad ipsos in pa
 tre residet, quàm in aliis. Hæc sententia magis
 utraq; probabilis est. An etiam ob alias causas
 justè possit filius, vel filia exhæreditari dote, vel
 alimentis privari, videantur *Authores cit.* Min
 certè videtur posse in foro conscientia, ob alia
 milia, vel etiam graviora delicta. Legem enim
 similia trahi posse, cum similis, vel gravior cau
 sa existit, fatentur DD. communiter. Vide Azor
 ump. 2. lib. 2. c. 19. q. 6. vers. *Duo hic merito.*

SECTIO III.

Pietas, & obligatio erga Majores, & Collaterales.

SUMMARIÆ.

63. *Ad quid filii, & pupilli teneantur I. Tutoribus, & pa
trinis, & contra hi illis?*
 64. *II. Ad quid consanguineis, Avibus, Proavis, aliisq;
Majoribus, & contra?*
 65. & 66. *Ad quid sibi invicem obligentur consanguinei
collaterales?*

*collaterales, ut fratres, sorores, patruels, consobr inid
aliiq; consanguinei, & affines?*

67. Usque ad n 72. *Ad quid sibi invicem obligentur conjuges?*

ASSERTIO III.

Pietas colendi parentes ulterius se extendit ad 62
colendos. 1. *Quasi parentes, ut Tutores, & patri-
nos.* 2. *Majores, Consanguineos, ut Avos, Avias
&c.* 3. *Consanguineos collaterales, ut fratres, so-
rores &c.* 4. *Ipsos conjuges ad invicem: quibus om-
nibus ex eadem pietatis virtute etiam sub mortali
debetur amor, reverentia; & cum presunt, obe-
dientia, ac in necessitate obsequium, seu beneficen-
tia. Similiter autem econtra proportionaliter.*
Assertio omnium, nec indiget, nisi explicatione
particularum.

§. I.

Quasi Parentes, Tutores, Patrini.

Filii pupilli tenentur Tutoribus suis exhibere a-63
morem, reverentiam, & obedientiam in iis,
quæ concernunt tutelam suam, adeo ut in iis de-
libertate inobedientes peccent etiam mortaliter, eo-
dem modo proportionaliter, quo peccarent non
obedientes parentibus, juxta modos supradictos.
Tutores autem econtra tenentur pupillis amorem,
& curam in corporalibus, & spiritualibus: ut ni-
mirum bona eorum justè & fideliter administren-
tur, & ipsi in fide, Lege Dei, & bonis moribus
instruantur, sicut obligantur parentes. In quibus
omnibus notabiliter negligentes peccant mortali-
ter, & si bona pupillorum aut dissipent, aut culpâ
suâ perire sinant, etiam ad restitutionem obligan-
tur.

tur. *Omnia omnes.* Ratio est: Quia Tutores ex officio suo succedunt parentibus, adeoque ex naturæ, & gentium jure æqualem parentibus obligationem contrahunt, tam ex parte sui erga pupillos, quàm ex parte pupillorum erga ipsos. Patris porro, seu compateres, cum ipsi ex officio suo teneantur, aliis deficientibus, sub mortali curam gerere eorum, quos ex Sacramento Baptismatis, vel Confirmationis susceperunt, ut in fide, & necessariis ad salutem instruuntur, & conserventur, uti pulchrè docet S. Augustinus serm. 215, de tempore, dicens: *Filios, quos in Baptismo excepistis, scitote vos Fideiussores pro ipsis apud Deum exstitisse, & ideò tam illos, qui de vobis nati sunt, quam illos, quos in fonte excepistis, semper castigare, & corrigere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant.* Hæc Sanctus. Ita ex correlativo filii suscepti ex Baptismo, vel Confirmatione tenentur patris suis amorem, reverentiam, ac obedientiam proportionatam obligationi eorum, nimirum in fide, moribus, & necessariis ad salutem addiscendis, & tenendis. Verùm hæc obligatio quoad obedientiam modò rarò venit ad praxin; at maximè viget quoad amorem, & reverentiam, saltem negativè, excludendo contraria, etiam sub mortali, non solum ex charitate, vel justitia, sed etiam ex pietate.

§. II.

Consanguinei, Majores, & Senes.

64 **F**ilii obligantur avibus, aliisque Majoribus ascendentibus, sive in linea recta, ut sunt proavus pro-

proavia: sive transversa, ut patruus, amita Avunculus, Matertera &c. exhibere amorem, reverentiam, obsequium: & cum ii parentum locum occupent, etiam obedientiam; idque ex genere suo sub mortali, adeo ut omnis gravis indignatio, irreverentia, injuria erga ejusmodi Majores sit peccatum mortale: non tamen æque grave, ac contra parentes ob remotiorem gradum. Econtrà autem illi Majores, deficientibus parentibus, immediatis, vel eorum locum tenentibus, quantum eorum possibilitas commodè permittit, obligantur filiorum minorum, seu nepotum paternam curam gerere, Quia ex natura sanguinis, & lege naturali tunc ea cura ad eos devolvitur. Exempla habentur passim in Scriptura: v. g. de Abraham, quantam curam gesserit de Loth filio fratris sui &c. Tales peccant ergo graviter, si deficientibus parentibus nepotum curam negligunt, eisque in necessitate spiritali, vel corporali non succurrunt. Ut rectè monet March. tr. 5. Tit. 7. q. 4. &c. Senibus tenentur juniores amorem, & reverentiam, juxta legem Dei, Levit. 19. *Coram cano capite consurge, & honora presentiam senis, & time Dominum &c.* I. ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem &c.* Et licet hinc per omissionem talis amoris, & reverentiæ erga senes rarò peccetur plus, quam venialiter: nisi accederet contemptus, vel abominatio ipsius personæ senis, utique mortalis; tamen per commissionem deliberatè, & cum contemptu senes irridere subsannare, provocare, contristari, vel quavis notabili

tabili injuriâ afficere, peccatum mortale esse contra virtutem pietatis, rectè concludit. March. l. 4. *in fine.*

§. III.

Consanguinei Collaterales.

65 **N**imirum fratres, sorores, patruels, consobrini, aliique consequenter consanguinei, & affines tenentur sibi invicem exhibere amorem, reverentiam, & obsequium, seu auxilium in necessitate: nimirum in defectu aliorum, juxta ordinem graduum, ac ordinem Charitatis, suo loco infra explicandum. Adeo ut etiam hi in istis notabiliter contrafaciendo, puta, vi, gravi odio, irreverentia, injuria, negatione subsidii in vera necessitate, graviter peccent, non tantum contra Charitatem, vel justitiam communem: sed etiam contra virtutem pietatis: ideoque & ipsi in confessione eam circumstantiam personæ, utpote speciem mutantem, explicare tenebuntur.

66 Unde ulterius in defectu parentum, vel quasi parentum, ac ascendentium, consanguinei hi laterales etiam succedunt in obligatione præbendi alimenta egenti: adeo ut tunc frater fratri, vel sorori (& sic consequenter de aliis) non tantum extremè, vel graviter egenti, ubi obligatio succurrendi communis est omnibus proximis: sed etiam ordinaria paupertate laboranti succurrere teneatur præbendo convenientia alimentata, quando frater ea, vel soror, vel similis consanguineus aliunde habere non potest. Quia
ni-

nimirum urget plus pietas in tanta propinquitate sanguinis pro fratre, vel consanguineo, quam pro aliis. Nec refert, quod frater tuus, vel soror malè sua dissipaverint, aut suâ culpâ in eam necessitatem inciderint: dummodò impræsentiarum vera necessitate laborent: omninò naturalis pietas urgebit ad succurrendum. Certè contingit alicubi quendâ verè prodigum filium totum patrimonium à patre pro se, & fratre suo relictum dissipasse vivendo luxuriosè: postea ipse graviter egens ad fratrem, qui propriâ industria exhaustam hæreditatem sibi felicitè compensarat, pro alimentis recurrit: & adhuc deberi responsum est à Theologis fratri consultanti: in quantum nimirum urgebat actualis necessitas ob rationem datam. Cæterùm fatendum est, si frater, vel soror in mala vita perseverent, aut flagitia commiserint cum familiæ dedecore, ob quæ ab ipso patre exhæreditari, ac alimentis privari posse dictum est: ut à malo respiciant, ut labori, ac industriæ assuescant, salubriter posse illis ad tempus alimenta negari, dummodò fame non pereant, id enim ipsum majoris pietatis opus erit. Unde si soror in turpi prostibulo familiam suam infamavit: si frater per grave, & familiæ dedecorosum flagitium depauperatus est: si quidem in scelere perseverent, deserantur, ut hac medicina sanentur: si autem defacto satis emendati, & poenitentes sint, verâque necessitate, quantumvis culpabiliter contracta, laborent, eos deserere pietatis virtus non permittit, præsertim si sine detrimento possit succurrere frater, vel soror, similisque consanguineus.

Conjuges adinvicem.

97 **C**onjuges ex quarto Præcepto, & virtute pietatis gravi obligatione tenentur sibi invicem exhibere *amorem, & honorem, fidem, & cohabitationem: debitum conjugale: alimenta & gubernationem.*

I. *Amorem & honorem: Ephes. 5. Viri diligite uxores vestras, sicut & CHRISTUS dilexit Ecclesiam &c. Et infra: Ita viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Ad Coloss. 3. Viri diligite uxores vestras, nolite amari esse ad illas. Ubi peccant mortaliter conjuges gravibus odiis, indignationibus, contemptibus, injuriis, maledictionibus, imprecationibus, aut quibusvis injuriis alterutrum afficientes. Huc spectat peccatum zelotypiæ inordinatæ, seu temeræ suspicionis de fide alterius. Item viri graviter, & sine causa sufficiente verberantes uxores; nam ob justam causam ad debitam emendationem moderatè uxorem percutere, aut verbis duris increpare, secluso maligno affectu, culpâ vacabit, ut notat etiam Filliucujus *rr. 2. c. 9.* Item à fortiori uxores, si viros suos graviter inhonorant, irrident, offendunt, aut, quod enormè est, etiam percutiunt.*

II. *Fidem, & cohabitationem.* Fidem scilicet in servando contractu Matrimonii, & ministracione honorum dotalium, ac rei domesticæ: cohabitationem verò quoad torum, & mensam, ut ajunt, juxta illud Matth. 5. *Qui dimiserit uxorem suam,*

suam, excepta fornicationis causâ, facit eam ma-
 ebri. Peccat ergo mortaliter conjux absque ur-
 gentissima causa conjugem deserendo, aut omni-
 no, aut ad longum, & notabile tempus, citra alte-
 rius consensum. Justa autem causa censetur,
 quando vir à Rege, vel Principe in bello, Legatio-
 nibus, aliisque publicis negotiis diutius occupatur:
 cum mercaturâ vel negotiationi, Reipublice, & fa-
 milia suâ necessariâ in longinquis terris vacare co-
 gitur, & ita in similibus casibus.

III. *Debitum conjugale*: 1. Corinth. 7. *Uxoribus*
vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro.
Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu
ad tempus, ut vacetis Orationi, & iterum reverti-
mini in id ipsum. Ubi peccat mortaliter conjux
 conjugii debitum tempestivè petenti sine causa de-
 negans. De quo alibi ex professo. Solum pec-
 catum hîc annotâsse opus erat.

IV. *Alimenta, & necessaria vitæ statûs*: Quæ 70
 quidem obligatio per se, & principaliter incum-
 bit viro, juxta illud Apostoli ad Ephes. 5. *Ita viri*
debent diligere uxores suas, ut corpora sua &c. Qui
suam uxorem diligit, seipsum diligit: Nemo enim
unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, &
fovet eam. Nihilominus etiam concernit uxo-
 rem, ut suum etiam præstet, maximè virò impo-
 tente, infirmo, captivo &c. ut sic uterque conjux
 sub mortali teneantur sibi invicem curare alimenta,
 & mutua onera ferre. Ubi sæpè gravissimè pec-
 cant viri omnia sua abliguriendo, interim uxorem
 cum liberis famem pati sinendo. Specialia hîc
 quoad

quoad alendam uxorem ratione dotis, utiliter leges apud Sanch. l. 9. de *Matri*, disp. 4. 5. 6. & sequentibus latissime.

- 71 Denique specialiter tenetur maritus uxori *gubernationem debitam* in iis, quæ spectant ad observantiam Mandatorum Dei, bonos mores, & administrationem familiæ, ac rei domesticæ. In quibus è contra uxores tenentur maritis obedientiam proportionatam: adeò ut sicut peccat maritus mortaliter permittendo Legem Dei transgredi, vel impediendo eam ab observantia Mandatorum DEI, & Ecclesiæ, aliisque ad salutem necessariis, ita è contra uxor peccat mortaliter, notabiliter non obediendo Marito in iis, quæ ad ejus gubernationem spectant, modò enumeratis.

Hæc pro examine peccatorum conjugum circa quartum præceptum, hic summatim enumerata latius recentent in propria materia de magno Sacramento Matrimonii.

S E C T I O IV.

Observantia, & obligatio erga superiores, & e contra.

S U M M A R I U M.

73. *Ad quid obligentur subditi Superioribus suis Spiritu-
libus; & e contra hi subditi? &*
74. *Ad quid subditi suis superioribus temporalibus. ac e-
contra?*
75. *Ad quid famuli, & ancille Dominis suis, seu Heris: ac
hi e contra illis*
76. *Quid debeant discipuli Magistris, & e contra?*
77. *Usque ad n. 80. de gratitudine, & ingratitude erga
Benefactores.*

ASSER.

ASSERTIO. IV.

Superioribus ex quarto Præcepto Decalogi, & vir-
tute observantia debetur generatim à subditis
amor, reverentia, & obedientia in omnibus, ad quæ
eorum potestas, & Officium se extendit. Quemad-
modum & ipsi vicissim subditis debent amorem, &
officii sui administrationem. Est nimis certa. Per-
curro brevissimè.

§. I.

Superiores Spirituales.

Episcopis, Prælati, Pastoribus, Sacerdotibus
curam animarum gerentibus, ceu Patribus
spiritualibus tenentur subditi, & filii spirituales a-
morem, reverentiam & obedientiam in iis, quæ ad
curam eorum spectant: item subsidium necessa-
rium. Ita præcipit scriptura Deuteron. 17. *Qui
superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio &c.
moriatur homo ille, & auferes malum de Israel.* Ad
Hæbreos 13. *Obedite Præpositis vestris, & subja-
cete illis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem
reddituri pro vobis.* 1. Timoth. 5. *Qui benè præ-
sunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur,
maximè qui laborant in Verbo, & doctrina. Di-
gnus est enim operarius mercede sua.* Peccata ergo
subditorum, vel filiorum spiritualium erga Supe-
riores, vel Patres spirituales, juxta rationem mate-
riæ, mortalia, vel venialia sunt: odium, malevo-
lencia, irreverentia, contemptus, vel injuria quævis
irrogata; inobedientia deliberata in iis, quæ ad
eorum curam spectant: & negatio subsidii, vel
mercedis debitæ de jure, vel consuetudine: nota-
tis

tis etiam hîc, quæ hæctenus semper notavimus
Econtra Superiores, vel Patres spirituales tenentur
subditis, vel suis filiis *curam, doctrinam, & exem-*
plum. Quorum proinde peccata sæpissimè mor-
talia sunt: neglectus Animarum in cura, & admi-
nistratio Sacramentorum, in doctrina, & cor-
rectione: & scandala præbita, quæ hîc non tantum
contra charitatem, sed etiam contra justitiam, &
Officium suum committuntur.

§. II.

Superiores Temporales.

74 **M**agistratibus quibusvis legitimis tenentur
subditi, amorem, reverentiam, & obe-
dientiam in iis, quæ ad eorum officium pertinent,
& iustatributa, vel obsequia. In quibus omnibus
contraveniendo peccant pro ratione materiæ mor-
tali, vel venialiter; & accedente contemp-
tu formali, semper mortaliter. Quæ requirunt am-
pliolem tractationem in materia de Legibus. Hic
solum notanda exceptio: Quòd si Magistratus,
vel Superiores quilibet, solum præcipiant, vel pro-
hibeant aliquid sub pœna vel multa solvenda, sub-
diti contravenientes, & parati pœnam, vel multa
etiam solvere, si deprehendantur, non peccant:
quia præsumitur ipsos non voluisse obligare in con-
scientia ad culpam, sed in foro externo ad pœnam
tantum. Quòd maximè verum debet esse his tem-
poribus, in tanta multitudine exactionum, ac on-
nerum. E contra Magistratus temporales tenen-
tur subditis amorem, seu benevolentiam, admini-
strationem justitiæ commutativæ, & vindicativæ,
curam

curam indemnitate, & pacis, seu defensionem ab omni damno. Ubi rursus frequenter, peccata mortalia committuntur per omissionem, negligentiam, commiventiam: & maximè per positivam injuriam, oppressionem &c. Quidquid sit de consuetudine, nunquam potui exculare venationes, & libertatem ferarum cum tanto damno Agricolarum, sine ulla compensatione. De quibus ex professo in 7. & 8. Præcepto, nam, ut jam semel monui, hæc solum hic summarie moneo pro examine pœnitentium sub 4. Præcepto.

§. III.

Domini, Heri.

Servi, seu famuli, Ancillæ, (nihil hic de mancipiis seu propriè servis) tenentur suis Dominis reverentiam, obedientiam, & obsequium fidele. Ita expressè Scriptura ad Ephes. 6. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore & simplicitate cordis vestri, sicut Christo: Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem DEI &c.* Ad Tit. 2. *Hortare servos Dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes: sed in omnibus fidem bonam ostendentes.* Et I. Pet. 2. *Servi subditi estote in omni timore Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discoloris.* Peccata ergo servorum pro ratione materia, mortalia, vel venialia sunt: irreverentia, vel contemptus: infidelitas, vel fraudulentia: inobedientia, irritatio, vel provocatio Dominorum ad iram, blasphemias &c. Contra Dominum tenentur
servis

fervis amorem, seu benevolentiam, beneficentiam, & mercedem. cit. c. 6. Ephes. *Et vos Dominus eadem facite illis, remittentes minas, scientes, quia & illorum, & vester Dominus est in cælis.* Peccata ergo Dominorum sunt iracundia nimia, & austeritas: aversus, & indignabundus animus: percussio gravis, & injuriosa: merces defraudata, vel negata injustè. Moderata percussio ad debitam pœnam, vel emendationem justa est: & justè subtrahitur, vel negatur merces proportionatè, vel ob fraudem, vel infidelitatem commissam, vel neglectum debitum obsequium, vel ob infirmitatem eorum pro rata temporis. Denique neglectus vel impeditio eorum in spiritualibus necessariis ad salutem: ommissio correctionis peccantium, de quibus patet ex superioribus.

§. IV.

Magistri, Præceptores.

76 **H**is discipuli tenentur amorem, reverentiam, & obedientiam, seu diligentiam in iis, quæ ad eorum curam pertinent. Peccata ergo Discipulorum sunt injusta indignatio, contemptus, irritatio Præceptoris: obedientia in pertinentibus ad eorum curam, v. g. studiis: convitia, contumeliosa verba, aliæque injuriæ illatæ. Quamvis in his pueri plerumque levitate, imprudentiâ, passione &c. à mortali excusentur, ut non ad infernum, sed ad fornacem tantum damnandi sint. Econtra Magistri, ac Præceptores tenentur suis discipulis amorem, doctrinam, correctionem, exemplum. Patet ex natura eorum officii, Quo-

Quo-
rum

rum proinde peccata sunt: odia, indignationes, objurgationes injustæ, vel indiscretæ, negligens, incauta, falsa doctrina, omissio correctionis debitæ, scandala pusillorum: væ illis &c. Ad plura adhuc tenentur Magistri, seu Præceptores Academici, quæ ipsi ex statutis, ac jure communi noverint.

SUBSETCIUNCULA.

De Gratitudine, & obligatione erga Benefactores.

Gratitudo, (uti definit *S. Thomas 2. 2. q. 77. artic. 1.*) est specialis virtus, quæ gratiæ habentur, & referuntur benefactori. Ejus tres sunt gradus. 1. Acceptum beneficium agnoscere. 2. Laudare, & gratias agere. 3. Compensare, seu retribuere pro facultate, loco, tempore. In quibus semper magis attendendum ad affectum beneficientis, quàm ad effectum beneficii. Quia gratitudo, vel gratia respicit beneficium, & secundum quod est gratis impensum. Beneficium autem non consistit in eo, quod fit, vel datur, sed in ipso dantis, vel facientis animo, inquit *Seneca l. 1. de benef. c. 6.* Omnis ergo homo benefactori suo, accepto beneficio, statim obligatur ad gratitudinem, ut nimirum acceptum beneficium recognoscat, gratias agat, & compensandi affectum habeat. Actualis autem compensatio beneficii non nisi pro facultate, & tempore opportuno præstanda est. Lege *S. Thom. cit. a. 4. & Senecam l. 4. de beneficiis.*

Ingratitudo ergo est speciale vitium gratitudini 78

THEOL. MORAL Pars III.

Qq

op-

oppositum, benefactori debitas gratias denegans. Cujus proportionaliter tres sunt gradus oppositi gradibus gratitudinis, sed ordine inverso, quia ultimum in generatione, est primum in corruptione. Idque dupliciter: 1. Negativè, seu per omissionem: *primò* beneficium acceptum non compensare, vel retribuere: *secundò*, dissimulare seu nullo indicio laudare, vel gratias agere: *tertiò*, etiam non recognoscere. 2. Positivè, vel per commissionem: *primò*, Retribuere mala pro bonis: *secundò*, Beneficium acceptum vituperare: *tertiò*, Etiam maleficium æstimare, quod omnium extremum est.

79 I, Ingratitudo per omissionem tantum per se plerumque peccatum veniale est: at fit mortale, si fiat ex interno contemptu, aut si omittatur aliquid benefactori retribuendum ex necessitate debitum, juxta regulas Charitatis. Ingratitudo verò per commissionem, scilicet retribuendo mala pro bonis, vituperando beneficium, aut etiam maleficum reputando, plerumque peccatum mortale est; quia ordinariè malitiam, & internum contemptum admixtum habet: unde sunt tot in hoc vitium inventivæ Sacræ Scripturæ, SS. PP. ac sapientum Ethnicorum. Et specialiter in gravibus injuriis benefactori illatis, semper explicanda erit circumstantia ingratitude, utpote speciem mutans. Cæterum sicut in aliis, ita & hic excusat imperfectio actûs, & levitas materiæ. Vide Tanner. *tom. 3. disp. 6. q. 1. dub. 3. a. n. 38.*

80 §. Denique sermo fuit solum de pietate, observantia

vantia, & gratitudine erga hominem, seu creaturam. Nam pietas, observantia, ac gratitudo erga DEUM, ut supremum nostrum PARENTEM, Dominum, ac Benefactorem spectat ad virtutem Religionis, imò in re cum virtute Religionis coincidunt, & solum speciali respectu excellentiæ divinæ super eos differunt, ut supra suo loco notatum in primo Præcepto: sic consequenter impietas, inobservantia, & ingratitude erga DEUM ad peccata contra virtutem Religionis reducenda sunt.

CAPUT VI.

De Obligatione Charitatis, & Misericordia erga proximum.

Charitas est virtus Theologica & supernaturalis, quæ Deus propter se diligitur, proximus autem propter Deum. Definitio communissima latè explicata est in primo Præcepto Decalogi c. 5. *Señ. 1.* tam quoad actum principalem amoris Dei super omnia, quàm quoad actum secundarium dilectionis proximi propter Deum §. 4. *toto.* Hic solum de obligatione Charitatis & dilectionis proximi agendum erit, & necessariò aliqua explicanda.

II. Præceptum Charitatis & dilectionis proximi frequentissimè inculcatum in Scripturis, sed specialiter expressit Salvator, Matth. 22. ubi post magnum Mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum &c.* statim subjungit: *Secundum autem simile huic: diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Ubi sicut te ipsum,*

Quæ non